

วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมไทย*
Democratic Culture and Thai Societal
Development

ชนิดา จิตตรุทธะ**

Chanida Jittaruttha

---

* ทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2557 โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Associate Professor PhD., Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Political Science
Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นชุดขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดขึ้นจากสมาชิกของสังคมยอมรับคุณค่าประชาธิปไตยว่าเป็นแก่นสำคัญในการพัฒนาสังคม วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ เพื่อศึกษาระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยของประชาชนไทย อุปสรรคของวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ส่งผลถึงพัฒนาการทางสังคมของไทย เพื่อเสนอมาตรการที่เป็นทางออก โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ผลสรุปการวิจัยพบว่า การรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมของไทยอยู่ที่ระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.51 และ 3.64) แต่วัฒนธรรมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมในระดับต่ำ ($r = -.599$) ในทิศทางตรงข้าม อุปสรรคของวัฒนธรรมประชาธิปไตยเกิดจากความไม่เท่าเทียมกัน ระบบอุปถัมภ์ ระยะห่างของอำนาจ วัฒนธรรมพิธีมิต ข้อเสนอแนะคือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยอาศัยปัจจัยชี้ขาด ได้แก่ (1) คุณค่าประชาธิปไตย (2) อำนาจที่ประชาชนได้รับเพิ่มขึ้น (3) ผู้นำที่มีจิตใจประชาธิปไตยและจริยธรรม (4) ระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ (5) ข้าราชการมืออาชีพที่มีอุดมการณ์ (6) พลเมืองที่มีความรู้ (7) การบังคับใช้กฎหมายที่ยุติธรรม (8) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (9) จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสังคม (10) การพัฒนามนุษย์และคุณภาพชีวิตพลเมือง

คำสำคัญ : วัฒนธรรมประชาธิปไตย, ประชาธิปไตย, พัฒนาการทางสังคม

Abstract

Democratic culture is the valuable set of cultural elements produced by members of the democratic value as essence of their effort to develop society. This article aimed to study the level of democratic culture and barriers to democratic culture affecting to Thai societal development, and to provide determining indicators, which can promote strong democratic culture and advanced democracy among public sphere. Both questionnaires and interview schedule were synthesized in mixed method. The conclusion are as follows: (a) citizen perception on both democratic culture and Thai societal development are of at high level (mean value 3.51 and 3.64), (b) relationship between democratic culture and Thai societal development were negatively correlated in one way direction at low level ($r=-.599$), (c) major barriers to democratic culture derived from: inequality rooted upon nepotism, patronage or spoil system, high power distance, and pyramid scheme. The recommendation provides 10 determinant indicators to cultivate democratic culture: (1) *democratic values*, (2) *empowered citizen*, (3) *democratic and ethical leaders*, (4) *efficient bureaucracy*, (5) *ideologies and professionalism of public servant*, (6) *development of citizen's knowledge*, (7) *equality of law enforcement*, (8) *participative management*, (9) *ethics and governance in society*, (10) *human capital development and well-being of citizen*.

Keywords : Democratic Culture, Democracy, Societal Development

บทนำ

บทความนี้เกิดจากความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้าง “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมสู่ประชาธิปไตยที่ก้าวหน้า ภายใต้ “การบริหารจัดการสาธารณะ” ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ปัจจุบันนักวิชาการส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องกันว่า ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น นอกจากระบบการเมืองจะต้องสามารถแก้ไขการทำหน้าที่ซึ่งผิดปกติกของตัวเองได้แล้ว ยังจะต้องไม่จำกัดตัวเองอยู่ในกรอบความคิดเชิงสถาบันเท่านั้น แต่ระบบการเมืองดังกล่าวจะต้องนำไปรวมเข้ากับ “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” ซึ่งหมายถึง การมีค่านิยมหรือความคิดจิตใจที่ส่งเสริมการอดทนและเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น ความเป็นพหุนิยม คุณภาพ และบทสนทนาระหว่างพลังของกลุ่มต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือรัฐนั้น องค์การสหประชาชาติพยายามกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับสังคมโลก ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความเป็นพหุนิยม ความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ การพัฒนาของภาคประชาชน (Boutros-Ghali, UN, 2002)

วัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้น มุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม และอิทธิพลที่มีผลต่อการปรับค่านิยมและพฤติกรรมของประชาชนเข้าหากัน วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นวัฒนธรรมที่ประชาชนทั่วไป มีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วม กำหนดความหมายของค่านิยมทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ที่ต่อเนื่องเป็นลำดับ และช่วยก่อรูปและกำหนดให้ประชาชนแต่ละคนมีฐานะเป็นบุคคลที่เท่าๆ กัน (Balkin, 2004) การจะยินยอมให้สาธารณชนเข้าสู่บทสนทนาทางวัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประชาธิปไตยทางการเมือง ซึ่งสะท้อนอยู่ในคุณลักษณะที่เป็นอุดมคติในเรื่องของความเป็นสากล ความเป็นพหุนิยม ความเสมอภาค ความโปร่งใส และเสรีภาพ (Holden, 2008) คุณลักษณะเหล่านี้ก่อให้เกิดข้อโต้แย้งและการแข่งขันกันของกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสถาบันตัวแทนทั้งหลายและพลเมืองอันส่งผลต่อพัฒนาการทางสังคมประชาธิปไตย

ความสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคม

เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตย คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงภาพของรัฐสภาและรัฐธรรมนูญ สถาบันต่างๆ และกฎหมายลักษณะต่างๆ อย่างไรก็ตาม ภาพทั้งหมดที่กล่าวมานั้นจะไม่สามารถทำหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการของสังคมประชาธิปไตยได้อย่างดี หากไม่ได้สร้างขึ้นบนรากฐานของวัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง ชุดของความคิดและแบบแผนพฤติกรรมซึ่งเน้นไปที่ บทสนทนาและความร่วมมือกันของพลเมือง การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในเนื้อที่สาธารณะ ประชาธิปไตยสมัยใหม่ไม่อาจบรรลุได้โดยปราศจากความเต็มใจของพลเมืองที่จะยอมผูกพันตัวเองเข้าสู่บทสนทนาทางวัฒนธรรมระหว่างกัน และบทสนทนาดังกล่าวก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้หากปราศจากวัฒนธรรมประชาธิปไตย ดังนั้น จึงเป็นเรื่องเปล่าประโยชน์ที่จะพยายามแยกประชาธิปไตยออกจากบทสนทนาทางวัฒนธรรม นักรัฐศาสตร์ในกระแสวัฒนธรรมการเมืองและนักวัฒนธรรมองค์การเป็นอันมาก พวกกันเห็นด้วยกับเงื่อนไขนี้ ข้อเสนอสำคัญซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายคือ วัฒนธรรมประชาธิปไตยอ้างไปถึงวัฒนธรรมที่มีลักษณะของการเคารพและอดทนต่อความแตกต่างในสังคมที่มีความเป็นพหุนิยม คุณค่าของปัจเจกบุคคล การมีอิสระเสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ ความเป็นสากล การศึกษา เศรษฐกิจที่ดี และจริยธรรมในสังคม (Dahl, 1986; Lipset, 1988; Boutros-Ghali, UN, 2002; Balkin, 2004; Holden, 2008)

นักรัฐศาสตร์ ดาห์ล (Dahl, 1986) เห็นว่าการที่วัฒนธรรมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคม รัฐ ประเทศหนึ่งนั้น ประชาชนในสังคม รัฐ หรือประเทศนั้นต้องให้ความสำคัญกับคุณค่าต่างๆ ในเรื่องต่อไปนี้ 1. คุณค่าและศักดิ์ศรีของปัจเจกชน 2. การมีอิสระและเสรีภาพส่วนบุคคล 3. ความไม่ไว้วางใจในการใช้อำนาจ 4. ความไม่ต้องการยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ 5. ความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา 6. ความไว้วางใจในสังคม 7. การยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น 8. ความเต็มใจที่จะยินยอมต่อการประนีประนอมและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งตรงข้ามกับลักษณะอำนาจนิยมเผด็จการ โดยดาห์ลเชื่อว่าคุณค่าทั้ง 8 ประการนี้เป็นปัจจัยสำคัญของวัฒนธรรมการเมืองแบบ มีส่วนร่วมที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตย ขณะที่พัทนัม (Putnam, 1973; 2002) เชื่อว่าการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่มีความเข้มแข็งของวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ขึ้นอยู่กับภาคประชาสังคมซึ่งมีวัฒนธรรมพลเมือง (Civic culture) ที่เข้มแข็ง เช่น NGOs สหภาพชุมชนวิชาการ สื่อ และกลุ่มนักสิทธิมนุษยชน

โดยหลักการพื้นฐานทางรัฐประศาสนศาสตร์ ในแนวคิดธรรมาภิบาลประชาธิปไตย (Democratic governance) ผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมอันนำไปสู่ความไว้วางใจ สาธารณะของพลเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตย การจัดการสาธารณะ ด้วยความยุติธรรมและเชื่อถือได้ย่อมส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยตรง (Zaufanie, 1998, pp. 146-148) เพราะการไว้วางใจผู้อื่นเกิดจากการฟัง การสื่อสาร การอดทน และยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นความเสมอภาคในเชิงวัตถุวิสัย (Objectivity) มากกว่าจะเห็นว่าผู้อื่นเป็นภัยคุกคาม ซึ่งนำไปสู่ความมีสันติ การไม่แบ่งแยกในสังคม และสะท้อนวัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งเกิดจากการที่พลเมืองแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมใน สังคมอย่างเป็นอิสระ เข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาสังคม พลเมืองที่ลดการใช้อำนาจรวมศูนย์ของรัฐบาลลงและกระจายอำนาจให้ภาคส่วนอื่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนทางอำนาจกับภาครัฐ (Public Private Partnership - PPP) อาทิ ให้เอกชนเข้ามาดำเนินกิจการของรัฐในรูปของการร่วมหุ้น การแปรรูป กิจการของรัฐให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ หรือการส่งเสริมการกระจายอำนาจเพื่อให้ ภาคประชาชนหรือท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ การที่ประชาชนมีการศึกษาและสามารถมี ส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายการทำงานของรัฐบาล จะช่วยลดความไม่ยุติธรรมที่เกิดจาก การบริหารจัดการที่ผิดพลาดและการคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนและการ แลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ คือ สังคมที่มีการควบคุมการคอร์รัปชัน (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2557) คุณค่าประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ย่อมนำไปสู่สังคมที่มีความเป็น นิติรัฐมากขึ้นด้วย

การศึกษาสำรวจประเทศในกลุ่ม OECD (OECD, 2000) พบว่า มีปัจจัยสำคัญอยู่ 8 ประการที่ได้รับการอ้างอิงจากประเทศต่างๆ ว่าเป็นจริยธรรมที่มีคุณค่าสำคัญในการบริหาร ของรัฐบาล องค์กรภาครัฐ และในการบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณค่าที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ประชาธิปไตยอย่างชัดเจน ได้แก่ 1. การไม่แบ่งแยก 2. ความถูกต้องตามกฎหมาย 3. ความซื่อสัตย์ 4. ความโปร่งใส 5. ประสิทธิภาพ 6. ความเท่าเทียมกัน 7. ความรับผิดชอบ 8. ความยุติธรรม นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าประชาธิปไตยในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม การบริหารของนักรบเมือง ซึ่งได้รับการยอมรับจากภาคพลเมืองในประเทศต่างๆ (OECD, 2004 อ้างถึงใน Lewis and Gilman, 2005) ได้แก่ การยึดมั่นต่อการบริการสาธารณะ การรายงาน

ความรับผิดชอบ การยึดมั่นต่อกฎหมาย การเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล ความยุติธรรม และการไม่แบ่งแยกในสังคม การเคารพต่อความเป็นพหุนิยมและความแตกต่าง ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ การดูแลทรัพยากร การยึดมั่นกับสิ่งที่ดีเลิศ และการธำรงรักษาความไว้วางใจ สาธารณะ ซึ่งเป็นคุณค่าวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยตรง

ในแง่ของความสำคัญ วัฒนธรรมประชาธิปไตยจึงเป็นวัฒนธรรมที่สามารถตอบสนองต่อบริบทการจัดการภาครัฐทั่วโลก ในช่วงสามถึงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาอันเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปราชการในหลายประเทศ (Pollitt and Bouckaert, 2004; Bozeman, 2007) และสอดคล้องตามที่นักรัฐประศาสนศาสตร์ได้เสนอแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Hood, 1991) แนวคิดปฏิรูปวัฒนธรรมองค์การ (Shafritz and Ott, 1992) แนวคิดธรรมาภิบาล (Rhodes, 1997) หรือแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (Denhardt, 2015) บรรดานักวิชาการเหล่านี้ล้วนเสนอให้รัฐสมัยใหม่ทำการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยด้วยนิติรัฐ อันนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย และเป็นรัฐที่มีธรรมาภิบาล เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการเป็นสังคมประชาธิปไตย เวลเซลและอิงเกิลฮาร์ท (Welzel and Inglehart, 2008) อธิบายว่า การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยส่งผลให้กระบวนการพัฒนามนุษย์และสังคมแผ่กว้างออกไป ทำให้ประชาชนมีอำนาจขึ้นใน 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก ความเป็นสังคมสมัยใหม่ทำให้ประชาชนได้รับทรัพยากรมากขึ้น มีอำนาจจากความเฉลียวฉลาด และได้ฝึกการใช้เสรีภาพซึ่งนำไปสู่คุณค่าเสรีนิยม ซึ่งเน้นเสรีภาพในการแสดงออกและโอกาสที่เท่าเทียมกัน ขั้นตอนที่ 2 คุณค่าทั้งหมดที่กล่าวมาให้อำนาจความรู้แก่ประชาชนในเรื่องแรงกระตุ้นที่ฉลาดทำให้เต็มใจที่จะฝึกฝนการใช้เสรีภาพยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การให้อำนาจกับประชาชนตามกฎหมายซึ่งทำให้เกิดการปลดปล่อยคุณค่าของเสรีภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบใหม่ และยิ่งช่วยค้ำจุนประชาธิปไตยแบบเก่า ผลลัพธ์ของพัฒนาการทางสังคมสู่ประชาธิปไตยเกิดจากอำนาจที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว

สภาพปัญหาทางวัฒนธรรมและพัฒนาการของสังคมไทย

วัฒนธรรมของประเทศไทยนั้นคล้ายคลึงกับประเทศอื่นๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ เป็นวัฒนธรรมที่นิยมการมีอำนาจ และมีระยะห่างของอำนาจสูง มีลักษณะของวัฒนธรรมหญิง ชอบความเสี่ยง และเคยชินกับความไม่แน่นอน (Hofstede, 1987) เป็นวัฒนธรรมที่ผูกพันมายาวนานกับการทำตามบทบาทหน้าที่ ในเรื่องของลำดับชั้นในการบังคับบัญชา ขณะเดียวกัน คนไทยก็มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง รักอิสระ ชอบทำตามใจตนเอง ไม่ขึ้นกับผู้ใด ซึ่งเป็นลักษณะของวัฒนธรรมแบบสโมสรที่รองรับด้วยวัฒนธรรมเน้นบทบาท (Handy, 1991; อ้างถึงใน ชนิดา, 2554) ในด้านที่ตั้งตามภูมิศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ท่ามกลางประเทศที่มีวัฒนธรรมแข็ง (Strong culture) และเป็นชนชาติที่มีอำนาจและอารยธรรมเก่าแก่ 2 ประเทศ ได้แก่ อินเดียและจีน ทำให้ประเทศไทยมีวัฒนธรรมหลวม (Loose culture) และวัฒนธรรมอ่อน (Weak culture) คนไทยเคยชินกับการต่อรอง ประนีประนอม และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวสูง สามารถตัดสินใจเผชิญหน้ากับปัญหาขัดแย้งได้ดี แต่ไม่อาจสร้างวัฒนธรรมที่เป็นปึกแผ่นได้ จึงมีความเป็นปัจเจกนิยมที่ไม่เคร่งครัด (Triandis, 1995 อ้างถึงใน ชนิดา, 2559) นำไปสู่การไม่ค่อยเคารพเวลาและกฎหมาย เคยชินกับโครงสร้างความสัมพันธ์แบบพืงพืง ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ไสยศาสตร์ อานนท์ อาภาภิรม (2517) ชี้ว่าการที่คนไทยมีวัฒนธรรมแบบปัจเจกนิยมเช่นนี้ มีส่วนสำคัญต่อลักษณะการบริหารในระบบราชการของไทย ได้แก่ 1) การรวมศูนย์อำนาจ 2) ตัวบุคคลสำคัญกว่าหลักการ 3) ข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ 4) การอาศัยอำนาจบารมีของบุคคล 5) สังคมไทยเป็นสังคมเจ้านาย ทำให้ผู้น้อยไม่มีโอกาสแสดงความเห็น ข้าราชการไทยส่วนใหญ่มักจะมีพฤติกรรมดูถูกประชาชน นำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการเคารพสิทธิเสรีภาพและตระหนักในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างประชาธิปไตย ส่วนกมล สมวิเชียร (2520) พบว่า คนไทยมีทัศนคติแบบสุดขั้วระหว่างอิสระเสรี (freedom) กับอำนาจนิยม (authoritarianism) และไม่มีทางที่จะยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย

นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของไทยที่สนใจศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยอย่างใกล้ชิดและสามารถสะท้อนคุณค่าวัฒนธรรมประชาธิปไตยของไทยโดยตรง มีหลายกลุ่ม และมีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในกลุ่มของนักวิชาการพฤติกรรมนิยมขนานแท้ที่ศึกษาทัศนคติ อาทิ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว สนใจทำการศึกษาวรรณกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทยในปี 2510 (อ้างถึงใน สุจิต, 2527) ได้ข้อค้นพบว่า มหาวิทยาลัยและครอบครัวทำให้นิสิตมีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ซึ่งขัดต่อคุณค่าประชาธิปไตย ต่อมา ทินพันธุ์ นาคะตะ (2514) ศึกษาพบว่า คนไทย โดยเฉพาะนักเรียนนั้นมีทัศนคติทางการเมืองแบบผสมผสานทั้งสมัยใหม่และเก่า และยังมี การศึกษาสูง นิสิตนักศึกษาก็มีแนวโน้มที่จะเป็นเผด็จการมากขึ้นแทนที่จะเป็นประชาธิปไตย นักศึกษาด้านการทหารมีแนวโน้มของบุคลิกภาพและแบบแผนเป็นแบบเผด็จการ นักศึกษาสายวิทย์มีแบบแผนของความเป็นประชาธิปไตย ขณะที่นักศึกษาสายสังคมศาสตร์ให้ความสนใจกับการเมืองและการเลือกตั้ง แต่มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับที่ต่ำ รวมทั้งอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ได้น้อย ส่วนชัยอนันต์ สมุทวณิช (2519) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะในระบอบการปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่มีประสิทธิภาพสูงแต่เป็นระบอบอำนาจนิยมแบบทหารซึ่งมีความชอบธรรมต่ำ รวมทั้งยังชี้ว่า เหตุการณ์ 14 ตุลา มีความสำคัญต่อการเข้าใจวัฒนธรรมการเมืองของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง สุจิต บุญบงการ (2542) ยังระบุว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้าง วัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เข้มแข็งเกิดจากค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ 1. การเมืองเป็นเรื่องของ ชนชั้นผู้นำ 2. การเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ 3. การยอมรับวัฒนธรรมอำนาจนิยม คือ การที่ประชาชนยอมรับความไร้อำนาจของตนเอง 4. การไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยอีกประการหนึ่งที่เกิดจากการ ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็นข้าราชการ คือ ประชาชนโดยทั่วไปมองว่าข้าราชการเป็นชนชั้นผู้นำ เมื่อข้าราชการแนะนำหรือชักจูงไป ในทางใดประชาชนจึงมักปฏิบัติตามโดยไม่ได้แย้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย

ลักษณะดังกล่าวเกิดจากบริบททางสังคมของไทย ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมสู่ประชาธิปไตยที่ก้าวหน้า อาทิ บริบทด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ ริกส์ (Riggs, 1966) เห็นว่าค่านิยมแบบ “ศักดินานิยม” ของไทยนำไปสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบ “อำมาตยาธิปไตย” ส่วนเมอร์เรย์ เซย์ล (Murray Sayle อ้างถึงใน Morgan, 1986) ได้เสนอไว้ในทฤษฎีแห่งการร่วมแรง (Intriguing Theory) ว่าบริบทด้านสังคมวิทยาของไทย ได้แก่ วัฒนธรรมของท้องถิ่น (การลงแขกเกี่ยวข้าว) กับสปิริตในการรับใช้แบบไพร่ฟ้าได้กลายเป็นรากฐานวัฒนธรรม “กลุ่มนิยมแบบยอมตาม” (conformist collectivity) อันนำไปสู่แบบแผนการพึ่งพิงกันในระบบอุปถัมภ์ ทั้งในเรื่องความรู้สึก ผลประโยชน์และการคุ้มครองโดยอาศัยอำนาจบารมีของผู้ที่เหนือกว่า การปกครองของสังคมไทยมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบ “บิดาธิปไตย (paternalistic authorization)” จึงทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจพยายามสร้างและสะสมอำนาจ ซึ่งเป็นการส่งผลให้เกิดบารมีขึ้นกับตนเองและนำไปสู่ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งอคิน รพีพัฒน์ (2546) ทำการวิจัยพบว่าระบบศักดินาของไทยเป็นระบบความสัมพันธ์ที่แลกเปลี่ยนความจงรักภักดีของผู้ใต้อุปถัมภ์กับการคุ้มครองจากผู้อุปถัมภ์ ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการเช่นนี้มีอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะแวดวงราชการ กลุ่มคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันแบบ “ลูกพี่-ลูกน้อง” ที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการสมัครงาน การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย การประมูล การเลือกตั้ง ฯลฯ หากไม่ใช่พวกพ้องเดียวกันจะไม่ได้รับอภิสิทธิ์ ชนิดา (2559) ระบุว่า วัฒนธรรมอำนาจนิยม (Authoritarian culture) หรือวัฒนธรรมพีระมิด (Pyramid culture) เป็นอุปสรรคต่อการจรรโลงประชาธิปไตยในสังคมไทย

สำหรับบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง เกเชียร เตชะพีระ (2547) ชี้ว่ารากเหง้าทางความคิดในสังคมไทยนั้นไม่เอื้ออาทรต่อสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญในสังคมประชาธิปไตย ส่วนแอนเดอร์สัน (Anderson, 1983) วิเคราะห์ว่าสังคมไทยมีวัฒนธรรมอำนาจนิยมแบบ “ชาตินิยมที่เป็นทางการ (official nationalism)” อันหมายถึง ชาตินิยมที่ผู้นำประเทศสร้างขึ้นเองในฐานะที่เป็น “ลัทธิ” และ “อุดมการณ์” ซึ่งผู้นำใช้เพื่อสนับสนุนความชอบธรรมของตน โดยมีความเชื่อมโยงกับรากฐานความเชื่อเก่าในสังคมเช่น นโยบาย “มาลानำไทยไปสู่อำนาจ” ของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ต้องการสร้างค่านิยม “ความเป็นสมัยใหม่” สังคมไทยจึงมีชาตินิยมในแบบ “ชาตินิยมของชนชั้นนำ (elite nationalism)” ด้วย หากพิจารณาตามแนวคิดของคาร์ล จุง (Carl Jung อ้างถึงใน Morgan, 1986) ที่ว่า ผู้นำสามารถกำหนดรูปแบบของความ

จริงขึ้นในชีวิตจิตใจของประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ภายใต้การปกครองด้วยการหลอหลอมแบบพิมพ์และสร้าง

“จิตสำนึกกลุ่ม” ผู้นำไทยมักเล่นบทบาท “ผู้ปกครองหรือผู้อุปถัมภ์” เนื่องจากประชาชนไทยส่วนใหญ่มีปัญหาความยากจนและปัญหาเศรษฐกิจเป็นหลัก หากรัฐบาลใดให้ความอุปการะด้วยการคุ้มครองหรือให้ความช่วยเหลือก็มักจะได้คะแนนประชานิยม บริบทดังกล่าวเป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ ความไม่เท่าเทียมกัน ความอยุติธรรม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันขนานใหญ่ของนักการเมืองและข้าราชการซึ่งร่วมมือกันใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์ รวมทั้งการยอมให้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงการบริหารราชการจนนำไปสู่วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยราว 2 ทศวรรษ ที่ผ่านมา

บนรากฐานแนวคิดและสภาพการณ์ดังที่กล่าวมา การวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษาว่าวัฒนธรรมประชาธิปไตยของไทยนั้นมีความเข้มแข็งเพียงใดในการส่งผลต่อพัฒนาการทางสังคมของไทยในการรับรู้ของประชาชน เพื่อจะได้ทราบสาเหตุที่เป็นอุปสรรคของวัฒนธรรมประชาธิปไตย และเสนอมาตรการที่เป็นทางออก ผลกระทบสำคัญคือ เพื่อให้วิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมการเมืองซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในประเทศบรรเทาลง และสามารถเกิดบทสนทนาทางสังคมในแบบประชาธิปไตยที่พลเมืองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง การใช้สิทธิและเสรีภาพทางความคิดเห็นของตน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายใน การวิจัยนี้ขยายพรมแดนความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์เรื่องการบริหารวัฒนธรรมประชาธิปไตยขององค์กรระดับรัฐด้วยการมีส่วนร่วมของพลเมืองจากทุกภาคส่วน ซึ่งในประเทศไทย ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคม” โดยตรง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทยของประชาชนไทย ระดับและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทย ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมของไทย เพื่อจะได้เสนอมาตรการและปัจจัยชี้ขาดที่เป็นทางออก

สมมติฐานการวิจัย

---

1. วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทยที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนมีระดับต่ำ
2. การรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยในทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ
3. ค่านิยมและพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยในปัจจุบัน แตกต่างจากความคาดหวังของประชาชน

ขอบเขตการวิจัย

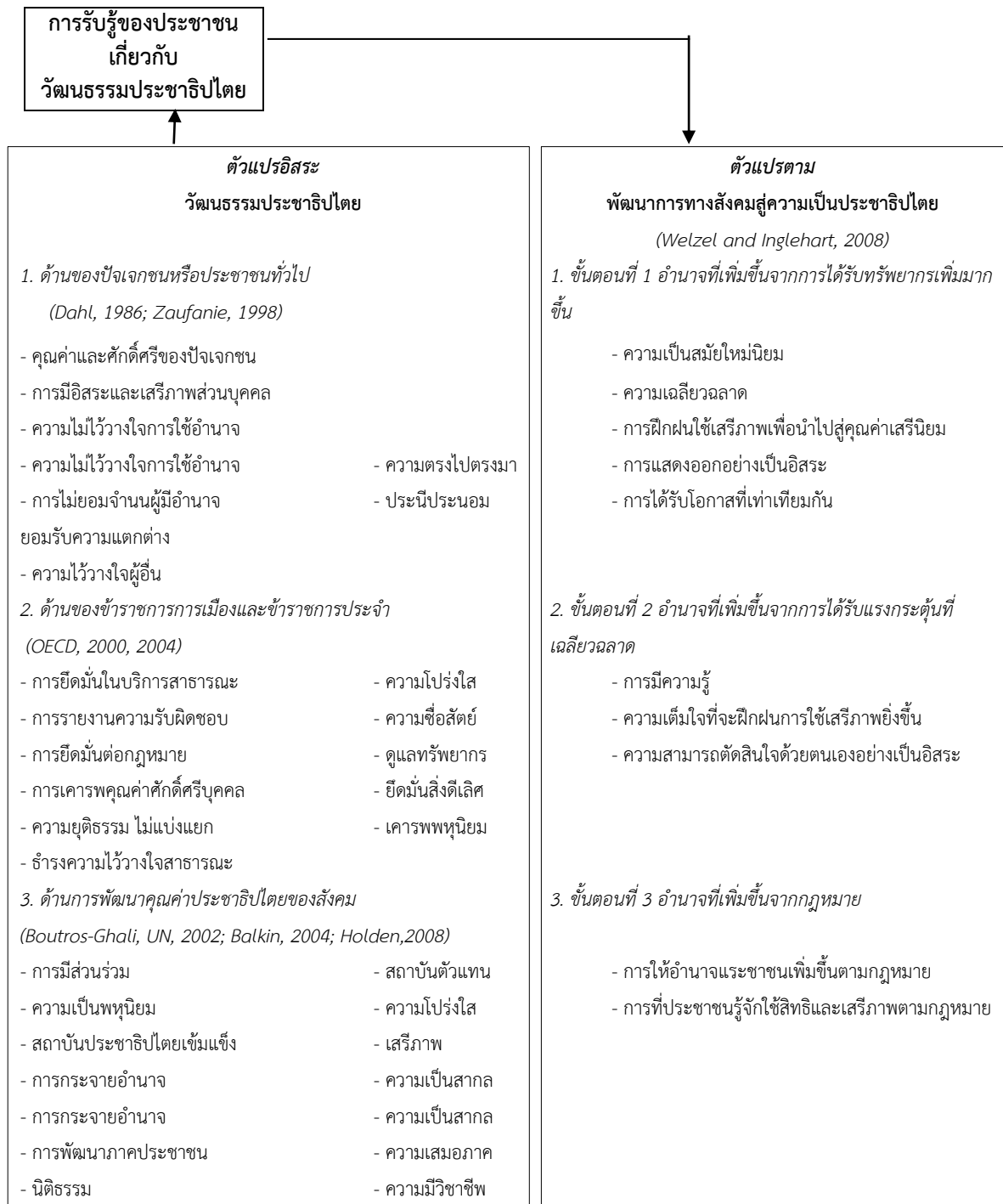
ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย คือ การวิจัยเพื่ออธิบายวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทยที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนว่ามีความเข้มแข็งหรือก้าวหน้าเพียงใด ขอบเขตพื้นที่ศึกษาใน 6 จังหวัด จาก 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือศึกษาที่จังหวัดขอนแก่น ภาคกลางศึกษาที่กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกศึกษาที่จังหวัดชลบุรี ภาคตะวันตกศึกษาที่จังหวัดกาญจนบุรี ภาคใต้ศึกษาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ขอบเขตระยะเวลาวิจัยระหว่างเดือนเมษายน 2557 ถึงเดือนมีนาคม 2558

กรอบแนวคิดวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรม นำไปสู่การสร้างกรอบความคิดในการวิจัยโดยอาศัยการสังเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรอิสระ “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” จากข้อเสนอของ Dahl (1986) Zaufanie (1998) Boutros-Ghali, UN (2002) Balkin (2004) และ Holden (2008) และจากงานวิจัยของ OECD (OECD, 2000; 2004) ซึ่งได้รับการอ้างอิงข้อมูลและมีตัวชี้วัดที่เสริมสร้างพัฒนาการทางสังคมของประเทศประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1. ด้านของปัจเจกชน

หรือประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยตัวชี้วัด 8 มิติ 2. ด้านของข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำประกอบด้วยตัวชี้วัด 11 มิติ และ 3. ด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยของสังคมโดยรวม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 12 มิติ ส่วนตัวแปรตาม “พัฒนาการทางสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตย”อาศัยข้อเสนอของ Welzel and Inglehart (2008) ประกอบด้วยพัฒนาการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับทรัพยากร ซึ่งสะท้อนผ่านตัวชี้วัด 5 มิติ ขั้นตอนที่ 2 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับแรงกระตุ้นที่เฉื่อยฉวยลาด ซึ่งสะท้อนผ่านตัวชี้วัด 3 มิติ และ ขั้นตอนที่ 3 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมาย ซึ่งสะท้อนผ่านตัวชี้วัด 2 มิติ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะได้ทำการศึกษาว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วัฒนธรรมประชาธิปไตยซึ่งอยู่ในการรับรู้ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ได้แก่ พัฒนาการทางสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใดทั้งในระดับและทิศทางของความสัมพันธ์ (ดังแสดงในภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวิจัย

ที่มา : ผู้เขียนสังเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีของ Dahl (1986) Zaufanie (1998) Boutros-Ghali, UN (2002) OECD (2000, 2004) Balkin (2004) Holden (2008) และ Welzel and Inglehart (2008)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ออกแบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed-method) โดยอาศัย 1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลและวรรณกรรมจากเอกสาร ผลงานวิจัย หนังสือ ตำรา บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมประชาธิปไตย และแนวคิดพัฒนาการทางสังคมทั้งไทยและต่างประเทศ 2. การสำรวจภาคสนาม (field research) เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงทำการสร้างกรอบแนวคิด สร้างเครื่องมือ 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะสำรวจ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสำรวจภาคสนามมาทำการประมวลผลและวิเคราะห์ สรุปข้อค้นพบและอภิปรายผล เพื่อให้ข้อเสนอแนะ

ประชากร

ศึกษาประชากรในพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัด ใน 6 ภูมิภาค โดยใช้การแบ่งตามแนวความคิดความสัมพันธ์ทางการเมือง ที่แบ่งกลุ่มคนในระบบสังคมและการเมืองไทยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักรบการเมือง กลุ่มข้าราชการ และกลุ่มประชาชน ซึ่งในกลุ่มหลังมีบทบาทและอาชีพแตกต่างกันออกไป สรุปประชากรศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 13 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการการเมือง กลุ่มข้าราชการประจำ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มนักวิชาการและอาจารย์กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ กลุ่มพนักงานเอกชน กลุ่มนักสื่อสารมวลชน กลุ่มผู้ประกอบการค้า กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้รับจ้าง กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มอาชีพอื่นๆ

กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มเลือกตัวอย่างประชาชนในแต่ละอาชีพที่ตอบแบบสอบถาม อาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบผสมผสานวิธี (Multi-stage Sampling Technique) ในขั้นตอนแรกทำการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรศึกษา 6 จังหวัด ด้วยวิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling Technique) ในสัดส่วนประชากร 1 : 5,000 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 13 อาชีพตามสัดส่วนประชากรในแต่ละภูมิภาค รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 2,665 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างอาศัยวิธีการสุ่มเลือก (Random Sampling Technique) ด้วยจำนวนที่เท่ากัน ในแต่ละภูมิภาคและอาชีพ คิดเป็นภูมิภาคละ 65 ราย รวมทั้งสิ้น 390 ราย

เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ปรับสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ แนวคิดหลัก เรื่ององค์ประกอบของวัฒนธรรมประชาธิปไตยมาจากข้อเสนอของ Dahl (1986) Zaufanie (1998) OECD (2000; 2004) Boutros-Ghali, UN (2002) และ Holden (2008) และแนวคิด พัฒนาการทางสังคม 3 ขั้นตอนของ Welzel and Inglehart (2008) โดยมีคำถามตาม องค์ประกอบตัวแปรทุกมิติที่แสดงไว้ในภาพที่ 1 ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงเนื้อหาอีก 2 ครั้ง จึงนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 41 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่น ครอนบัค แอลฟา (Cronbach's Alpha) .937 แล้วจึงทำการสำรวจภาคสนาม ส่วนแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างนั้นสร้างขึ้นจากประเด็นหลักในแบบสอบถาม แต่เป็นคำถาม เชิงลึกเพื่อค้นหาสาเหตุ มีส่วนที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในประเด็นอื่นเพิ่มเติมได้ตามอิสระ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วย 1. การจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ 2. การทอด แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง 3. ติดต่อเพื่อขอความร่วมมือจากผู้เป็นศูนย์กลางใน การสอบถามและสัมภาษณ์โดยตรง ด้วยการให้นักศึกษาของสถาบันการศึกษาใน 6 ภูมิภาค ช่วยดำเนินการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1. สถิติเบื้องต้นแบบจำแนกกลุ่ม ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ย (Mean or average) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. การวิเคราะห์ค่าสถิติ F-Test โดยอาศัย การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกสองทาง (Two Way Anova) แบบพาราเมตริก ใช้ตัว แบบผลกระทบคงที่ (Fixed Effect Model) 3. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบ จับคู่ (Paired Sample Test) กรณีพบว่า มีความแตกต่าง ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้ Fisher's Least Significant Difference (LSD) 4. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยใช้สถิติ T-test ส่วนการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Component Analysis) ด้วยการจัดจำแนก กลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปร โดยอธิบายด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอผลสรุปการวิจัยได้ตามลำดับดังนี้

1. วัฒนธรรมประชาธิปไตยในการรับรู้ของประชาชน

ผลจากการวิจัยพบว่า การรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยของประชาชนอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม 0.933 โดยสามารถจำแนกระดับการรับรู้ตามองค์ประกอบวัฒนธรรมประชาธิปไตยแต่ละด้านได้ดังนี้ ด้านปัจเจกชนหรือประชาชนทั่วไป มีระดับการรับรู้วัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 3.99 ด้านข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ มีระดับการรับรู้วัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.20 และด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยของสังคม โดยรวมมีระดับการรับรู้วัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.36 สำหรับมิติของวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการรับรู้ของประชาชนสูงสุด 5 ลำดับแรกจากตัวชี้วัด 31 มิติ อยู่ในด้านของปัจเจกชนทั้งหมด เรียงลำดับได้ดังนี้ มิติเรื่องความตรงไปตรงมามีค่าเฉลี่ย 4.21 คุณค่าและศักดิ์ศรีของปัจเจกชนมีค่าเฉลี่ย 4.12 การไม่ยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ มีค่าเฉลี่ย 4.09 การมีอิสระและเสรีภาพส่วนบุคคล มีค่าเฉลี่ย 4.07 และความสามารถในการยอมรับความแตกต่างได้มีค่าเฉลี่ย 4.05 ประชาชนในภูมิภาคทั้ง 6 แห่ง มีการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยในภาพรวมอยู่ในระดับสูงทุกภูมิภาค แต่ค่าเฉลี่ยต่างกัน ภาคตะวันออกเฉยงเหนือมีลำดับสูงสุด ค่าเฉลี่ย 3.62 ภาคกลางมีลำดับต่ำสุด ค่าเฉลี่ย 3.47 และมีการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูงทุกอาชีพ ยกเว้นกลุ่มผู้ประกอบการค้า ค่าเฉลี่ย 3.37 และกลุ่มพนักงานเอกชน ค่าเฉลี่ย 3.28 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มพนักงานเอกชนมีค่าเฉลี่ยในลำดับต่ำสุด กลุ่มอาชีพที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสูงสุดคือกลุ่มข้าราชการประจำ ค่าเฉลี่ย 3.77

ผลจากการทดสอบทางสถิติพบว่า ในปัจจัยด้านอาชีพ การทดสอบค่าความแปรปรวนได้ผลลัพธ์ 18.951 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง กลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในปัจจัยด้านภูมิภาค การทดสอบค่าความแปรปรวนได้ผลลัพธ์ 9.913 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคที่แตกต่างกันมีระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การทดสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและภูมิภาคได้ผลลัพธ์ 5.084 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและ

ภูมิภาคมีผลต่อระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตย แสดงว่า กลุ่มอาชีพที่ต่างกันในภูมิภาคที่ต่างกันมีผลต่อระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันจะมีอย่างน้อย 2 กลุ่มอาชีพที่มีระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน (F-prob = 0.000) และประชาชนที่อยู่ในภูมิภาคที่ต่างกันมีระดับการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน (F-prob = 0.000) โดยมีผลกระทบร่วมระหว่างอาชีพและภูมิภาคที่แตกต่างกันต่อการรับรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยของประชาชน มีค่าสหสัมพันธ์ 5.084

2. พัฒนาการทางสังคมสู่ประชาธิปไตยในการรับรู้ของประชาชน

ผลจากการวิจัยพบว่า การรับรู้พัฒนาการทางสังคมสู่ประชาธิปไตยของประชาชนอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม 0.933 โดยสามารถจำแนกระดับการรับรู้ตามขั้นตอนของพัฒนาการทางสังคมได้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับทรัพยากร มีระดับการรับรู้สูง ค่าเฉลี่ย 3.58 ขั้นตอนที่ 2 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับแรงกระตุ้นที่เฉลี่ยฉลาด มีระดับการรับรู้สูง ค่าเฉลี่ย 3.79 และขั้นตอนที่ 3 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมาย มีระดับการรับรู้สูง ค่าเฉลี่ย 3.53 สำหรับมิติของพัฒนาการทางสังคมของไทยในการรับรู้ของประชาชนสูงสุด 5 ลำดับแรกจากตัวชี้วัด 10 มิติ เรียงลำดับได้ดังนี้ มิติความสามารถตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ มีค่าเฉลี่ย 4.02 (อยู่ในขั้นตอนที่ 2) ความเต็มใจที่จะฝึกฝนการใช้เสรีภาพยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.89 (อยู่ในขั้นตอนที่ 2) การแสดงออกอย่างเป็นอิสระ มีค่าเฉลี่ย 3.80 (อยู่ในขั้นตอนที่ 1) การฝึกฝนใช้เสรีภาพเพื่อนำไปสู่คุณค่าเสรีนิยม มีค่าเฉลี่ย 3.65 (อยู่ในขั้นตอนที่ 1) และการได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ย 3.63 (อยู่ในขั้นตอนที่ 1) ประชาชนในภูมิภาคทั้ง 6 แห่งมีการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทยในภาพรวมอยู่ในระดับสูงทุกภูมิภาค แต่ค่าเฉลี่ยต่างกัน ภาคใต้มีลำดับสูงสุด ค่าเฉลี่ย 3.99 ภาคตะวันตกมีลำดับต่ำสุด ค่าเฉลี่ย 3.53 และมีการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทยอยู่ในระดับสูงทุกอาชีพ ยกเว้นกลุ่มพนักงานเอกชนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและมีลำดับต่ำสุด คือ 3.31 กลุ่มอาชีพที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสูงสุด คือ กลุ่มข้าราชการประจำ ค่าเฉลี่ย 4.03

ผลจากการทดสอบทางสถิติพบว่า ในปัจจัยด้านอาชีพ การทดสอบค่าความแปรปรวนได้ผลลัพธ์ 15.789 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง กลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการรับรู้เรื่องพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในปัจจัยด้านภูมิภาค การทดสอบค่าความแปรปรวนได้ผลลัพธ์ 22.833 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคที่แตกต่างกันมีระดับการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทย สู่ความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การทดสอบค่าความแปรปรวนได้ผลลัพธ์ 4.713 มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 (sig.< 0.05) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและภูมิภาคมีผลต่อระดับการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตย แสดงว่ากลุ่มอาชีพที่ต่างกันในภูมิภาคที่ต่างกันมีผลต่อระดับการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทยแตกต่างกัน

ผลจากการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันจะมีอย่างน้อย 2 กลุ่มอาชีพที่มีระดับทัศนคติและการรับรู้เรื่องพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยในภาพรวมแตกต่างกัน (F-prob = 0.000) และประชาชนที่อยู่ในภูมิภาคที่ต่างกัน มีระดับทัศนคติและการรับรู้เรื่องพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยในภาพรวมแตกต่างกัน (F-prob = 0.000) โดยมีผลกระทบร่วมระหว่างอาชีพและภูมิภาคที่แตกต่างกันต่อทัศนคติและการรับรู้เรื่องพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยในภาพรวมของประชาชน มีค่าสหสัมพันธ์ 4.713

3. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทย

ผลจากการวิจัย จากการทดสอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) พบว่า ตัวแปรวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับตัวแปรพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r = -.599$) และเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อเรื่องวัฒนธรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ไม่ทำให้ระดับการรับรู้เรื่องพัฒนาการทาง

สังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มสูงขึ้นด้วย ในทางกลับกัน หากระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อเรื่องวัฒนธรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ ไม่ทำให้ระดับการรับรู้เรื่องพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำเสมอไป ดังข้อค้นพบที่ได้ต่อไปนี้

วัฒนธรรมประชาธิปไตยด้านที่ 1 ด้านปัจเจกชนหรือประชาชนทั่วไปมีระดับความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 1 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับทรัพยากรมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r=.371$) ในขั้นตอนที่ 2 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับแรงกระตุ้นที่เฉลี่ยฉลาดมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.493$) และในขั้นตอนที่ 3 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมาย มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r=.221$)

วัฒนธรรมประชาธิปไตยด้านที่ 2 ด้านข้าราชการการเมืองผู้กำหนดนโยบายและข้าราชการประจำผู้ปฏิบัตินโยบาย มีระดับความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 1 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับทรัพยากร มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.563$) ในขั้นตอนที่ 2 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับแรงกระตุ้นที่เฉลี่ยฉลาดมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r=.334$) และในขั้นตอนที่ 3 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมาย มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.472$)

วัฒนธรรมประชาธิปไตยด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยโดยรวมมีระดับความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 1 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับทรัพยากร มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.613$) ในขั้นตอนที่ 2 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากการได้รับแรงกระตุ้นที่เฉลี่ยฉลาดมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.456$) และในขั้นตอนที่ 3 อำนาจที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมาย มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($r=.449$)

ผลจากการวิจัย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิภาคกับตัวแปรอิสระในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ ตัวแปรภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านของปัจเจกชนหรือประชาชนทั่วไปในระดับต่ำ ($r= .081$) มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำในระดับต่ำและมีทิศทาง

ตรงข้าม ($r = -.052$) มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยโดยรวมในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.050$) สรุปว่าตัวแปรภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระในองค์ประกอบ 3 ด้านในระดับต่ำทั้งหมด แต่มีองค์ประกอบตัวแปรเพียงด้านเดียวที่มีความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน ส่วนองค์ประกอบตัวแปรอีก 2 ด้านมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงข้าม ตามระดับนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรอาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านของปัจเจกชนหรือประชาชนทั่วไป ($r = .008$) เนื่องจากไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.146$) มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประชาธิปไตยในด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยโดยรวมในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.147$) สรุปว่าตัวแปรอาชีพมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระในองค์ประกอบ 2 ด้านในระดับต่ำและความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงข้ามกัน

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิภาคกับตัวแปรตามในองค์ประกอบทั้ง 3 ขั้นตอนพบว่า ตัวแปรภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 1 ในระดับต่ำ ($r = .110$) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 2 ในระดับต่ำ ($r = .142$) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 3 ในระดับต่ำ ($r = .085$) สรุปว่าตัวแปรภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามทั้ง 3 ด้านในระดับต่ำและความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามระดับนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรอาชีพมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 1 ในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.089$) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 2 ในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.066$) มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมของไทยในขั้นตอนที่ 3 ในระดับต่ำและมีทิศทางตรงข้าม ($r = -.053$) สรุปว่าตัวแปรอาชีพมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามทั้ง 3 ด้านในระดับต่ำและความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงข้ามกัน

4. ค่านิยมและพฤติกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมประชาธิปไตยปัจจุบันกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่อยู่ในความคาดหวังของประชาชน

ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ค่านิยมและพฤติกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมประชาธิปไตยปัจจุบันกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่อยู่ในความคาดหวังของประชาชนแตกต่างกันในด้านของปัจเจกชน วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนสูง ประชาชนร้อยละ 91.2 เห็นว่าตนมีอิสระในการใช้ชีวิตในสังคม ในด้านของข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำ ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนมีสัดส่วนมากกว่า ประชาชนร้อยละ 70.8 ไม่เชื่อมั่นว่าข้าราชการจะใช้ทรัพยากร เวลา และเงินภาษีของประชาชนอย่างคุ้มค่า ประชาชนร้อยละ 51.2 ยังเห็นว่าข้าราชการส่วนใหญ่เคยชินอยู่ในระบบราชการไทยที่มีลักษณะ "เข้าขามเย็นขาม" ส่วนในด้านของการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยโดยรวม ผลลัพธ์วัฒนธรรมประชาธิปไตยมีทั้งที่เป็นไปตามความคาดหวังและที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ประชาชนร้อยละ 59.4 เชื่อว่าภาคประชาชนได้รับการพัฒนาในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น และสามารถเข้าไปตรวจสอบและติดตาม การทำงานของภาครัฐได้ ประชาชนร้อยละ 55.7 เชื่อมั่นว่าข้าราชการส่วนใหญ่ยึดถือในคุณค่าของอาชีพและเน้นบทบาทข้าราชการ โดยให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามหลักคุณธรรม และเชื่อมั่นเสมอว่าตนเองจะได้รับบริการอย่างดีเสมอ ในฐานะพลเมืองที่เป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนร้อยละ 51.5 เชื่อมั่นว่าตนเองอาศัยอยู่ในวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกันและสามารถดำรงศักดิ์ศรีของตนไว้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวหรือพึ่งพิงอำนาจของผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่เหนือกว่า ประชาชนร้อยละ 51.2 เห็นว่ารัฐบาลจะบริหารประเทศไปในทางที่เหมาะสม ส่วนประชาชนในสัดส่วนร้อยละที่เหลือไม่มีความเชื่อมั่น และเห็นว่าพัฒนาการในด้านนี้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

5. อุปสรรคสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยที่มีต่อพัฒนาการทางสังคมของไทย ได้แก่ 1. ค่านิยมระบบอุปถัมภ์ 2. ช่องว่างของอำนาจ 3. ผู้นำไม่ได้ส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตยอย่างจริงจัง 4. ระบบราชการที่ขาดประสิทธิภาพ 5. ข้าราชการขาดอุดมการณ์และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ 6. ประชาชนขาดความรู้ 7. การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นธรรม 8. ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการและการเมือง 9. การระบาดของคอร์รัปชัน 10. ขาดการพัฒนาต้นทุนมนุษย์และคุณภาพชีวิตที่ดีของพลเมือง

6. ตัวชี้วัดหรือแนวทางในการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย

ข้อค้นพบที่ได้จากผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกทำให้ คณะผู้ศึกษาค้นหา มาตรการเพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขประเด็นปัญหาและส่งเสริมปัจจัยดังกล่าว นำไปสู่การ ค้นพบตัวชี้วัดซึ่งจะทำให้วัฒนธรรมประชาธิปไตย มีความเข้มแข็งขึ้นและพัฒนาการทางสังคมมี ความก้าวหน้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย และสามารถต่อบัตถุประสงค์วิสัยได้ โดยสามารถสรุป ปัจจัยสำคัญได้ 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1. คุณค่าประชาธิปไตยในสังคม 2. อำนาจที่ประชาชนได้รับ เพิ่มขึ้น 3. ผู้นำที่มีจิตใจประชาธิปไตยและจริยธรรม 4. ระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ 5. อุดมการณ์และความเป็นมืออาชีพของข้าราชการ 6. การพัฒนาความรู้ของพลเมือง 7. การ บังคับใช้กฎหมายที่ยุติธรรม 8. การบริหารแบบมีส่วนร่วม 9. จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสังคม 10. การพัฒนามนุษย์และคุณภาพชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถตอบสนองสมมติฐานวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทยที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนมีระดับต่ำ อยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.51 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม 0.933 ส่วนระดับการรับรู้พัฒนาการทางสังคมของไทยของประชาชนอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.64 ส่วนค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม 0.950 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ระดับความเข้มแข็งของวัฒนธรรมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้าของพัฒนาการทางสังคมของไทยในทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับต่ำ

ผลการวิจัยแสดงว่า ตัวแปรวัฒนธรรมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = -.599$) เป็นความสัมพันธ์ในทางลบและเป็นความสัมพันธ์แบบทางเดียว ผลการทดสอบสมมติฐานนี้ยังพบว่า ระดับการรับรู้ความสัมพันธ์ในเรื่องวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับพัฒนาการทางสังคมของไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ค่านิยมและพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยในปัจจุบันแตกต่างจากความคาดหวังของประชาชน

ผลการวิจัยแสดงว่าค่านิยมและพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่สำรวจได้แตกต่างจากความคาดหวังของประชาชน ในด้านของปัจเจกชน ผลลัพธ์วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนสูง ในด้านของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ ผลลัพธ์วัฒนธรรมประชาธิปไตยไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนมีสัดส่วนมากกว่า ในด้านการพัฒนาคุณค่าประชาธิปไตยโดยรวม ผลลัพธ์วัฒนธรรมประชาธิปไตยมีทั้งที่เป็นไปตามความคาดหวังและไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัย

ผลสรุปการวิจัยครั้งนี้อาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่ข้อสรุปได้ว่า

1. วัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมของไทยที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนมีระดับสูง

2. ตัวแปรต้น “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” และตัวแปรตาม “พัฒนาการทางสังคม” มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงข้าม และเป็นความสัมพันธ์ในทางลบ

3. ค่านิยมและพฤติกรรมด้านต่างๆ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่สำรวจได้ แตกต่างจากความคาดหวังของประชาชน

4. การเลือกแนวทางที่เป็นไปได้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้ ได้แก่ คุณค่าประชาธิปไตยในสังคม พลเมืองที่มีอำนาจ ผู้นำที่มีจิตใจประชาธิปไตย และจริยธรรม ระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ ข้าราชการมีอาชีพ พลเมืองที่มีความรู้ นิติธรรม การบริหารแบบมีส่วนร่วม ธรรมาภิบาลในสังคม การพัฒนามนุษย์และคุณภาพชีวิต

5. วัฒนธรรมประชาธิปไตยที่จะช่วยส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลได้รับความเท่าเทียมและเกิดความร่วมมือกัน เพื่อนำไปสู่การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขคุณค่าประชาธิปไตยต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วในการส่งเสริมปัจจัยความเสมอภาคในระดับโครงสร้าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับพลเมืองทุกคน

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการวิจัยเป็นไปตามข้อเสนอทางวัฒนธรรมของ Dahl (1986) Zaufanie (1998) Boutros-Ghali, UN (2002) Balkin (2004) และ Holden (2008) และจากงานวิจัยของ OECD (OECD, 2000; 2004) รวมทั้งพัฒนาการทางสังคมของ Welzel and Inglehart (2008) และสนับสนุนแนวคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับการพัฒนาในสังคมโลกขององค์การสหประชาชาติ (Boutros-Ghali, ใน UN, 2002) ที่ว่า วัฒนธรรมประชาธิปไตยที่แท้ดำเนินไปภายใต้โครงสร้างสถาบันที่มีจริยธรรมอันหมดจดและหมายถึง ความคิดและทัศนคติที่อดทนและเคารพในผู้อื่น ทัศนคติดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดความเป็นพหุนิยมและความสมดุลของอำนาจโดยการเน้นที่ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมือง และไม่ใช่ความเป็นกลาง (neutral) แบบที่พยายามเกลี้ยความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อที่ไม่สามารถถล่มรอยกันได้มาไว้ตรงกลาง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะที่เป็นมาตรการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยมาจากข้อค้นพบในการศึกษา ได้แก่

1. การปรับเปลี่ยนและเสริมสร้างคุณค่าประชาธิปไตย คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมจากระบบอุปถัมภ์ไปสู่ระบบคุณธรรม
2. ผู้มีอำนาจในการปกครองและในการบริหารจัดการต้องยินยอมให้พลเมืองหรือประชาชนได้รับอำนาจเพิ่มขึ้นโดยอาศัยหลักการประชาธิปไตย
3. วัฒนธรรมประชาธิปไตยเรียกร้องผู้นำที่อุทิศตนให้กับการเสริมสร้างค่านิยมประชาธิปไตยให้นำหน้าค่านิยมอื่นจนเกิดเป็นแบบแผนหรือวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังรากลงลึกในอุดมการณ์ประชาธิปไตย
4. ระบบราชการต้องปฏิรูปวัฒนธรรมองค์การแบบแบบดั้งเดิมที่ครอบงำการทำงานของข้าราชการมาอย่างยาวนานจนเป็นความเคยชิน ส่งเสริมให้ข้าราชการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ปรับพฤติกรรมการทำงาน เน้นจิตสำนึกผลประโยชน์สาธารณะ
5. ส่งเสริมการให้คุณค่ากับความเป็นมืออาชีพของข้าราชการ ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจที่เกิดจากความรู้ความสามารถ และสามารถป้องกันการแทรกแซงจากอำนาจการเมืองให้กับข้าราชการ
6. การส่งเสริมให้พลเมืองมีความรู้ เนื่องจากประชาชนที่มีการศึกษาดีจะมีค่านิยมร่วมกันในเรื่องคุณค่าเสรีและส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตย
7. การอาศัยเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม เริ่มต้นที่การออกกฎหมายอย่างเป็นธรรมและจบลงที่การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม
8. การส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เข้มแข็งอย่างจริงจังเป็นทางออกที่ยั่งยืน เพราะเป็นวัฒนธรรมที่ประชาชนทั่วไปสามารถได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน
9. การใช้แนวคิดการตรวจสอบเรื่องความไว้วางใจของประชาชนกับความซื่อสัตย์ของข้าราชการด้วยกลไกหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อช่วยลดปัญหาคอร์รัปชัน
10. การปลูกฝังให้พลเมืองเกิดความตระหนักในค่านิยมที่ดี มีส่วนสำคัญในการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งของต้นทุนมนุษย์และคุณภาพชีวิตที่ดีของพลเมือง

การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตย ประเด็นค่านิยมประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกัน และอิทธิพลที่ส่งไปยังผลลัพธ์เรื่องธรรมาภิบาลสาธารณะยังไม่ได้มีการสำรวจอย่างเป็นระบบในวรรณกรรมด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบัน ซึ่งอาจนำไปสู่การศึกษาวิจัยต่อไปด้วยคำถามวิจัยที่ว่า “รัฐบาลที่เน้นการบริหารด้วยวัฒนธรรมประชาธิปไตยและปรัชญาศาสตร์เชิงสนับสนุน น่าจะประสบความสำเร็จในสัมฤทธิ์ผลที่คาดหวังเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมองค์การมากกว่ารัฐบาลที่ไม่ใส่ใจแนวทางการบริหารวัฒนธรรมประชาธิปไตยหรือไม่?” คำถามนี้น่าจะเป็นคำถามสำหรับการศึกษาเชิงประจักษ์ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. (2520). *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกษียร เตชะพีระ. (2547). *วัฒนธรรมการเมืองอำนาจนิยมแบบเป็นปฏิปักษ์กับการปฏิรูปภายใต้ระบอบทักษิณ*. ใน สมชาย หอมลออ (บ.ก.), *อุ้มทนายสมชาย นีละไพจิตร: บทสะท้อนวัฒนธรรมอำนาจนิยมในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: คณะทำงานปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2554). *วัฒนธรรมองค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2557). *วัฒนธรรมความไว้วางใจกับจริยธรรมความซื่อสัตย์ของข้าราชการไทย*. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ช.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2559). *วัฒนธรรมพีระมิดกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2519). *การเมือง - การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย (พ.ศ. 1893-2475)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2514). *รัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุจิต บัญบงการ. (2542). *การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารสถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิต บัญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2527). *พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาฯ.
- อคิน รพีพัฒน์. (2546). *ระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย*. ใน *เอกสารการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้าฯ*. ครั้งที่ 5 วันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2546 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้าฯ.

- อานนท์ อากาศิริม. (2517). *ลักษณะสังคมและปัญหาของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Balkin, J. M. (2004). Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for the Information Society. *New York University Law Review*, 70(1).
- Boutros-Ghali, B., UN. (2002). *The Interaction between Democracy and Development*. France: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Bozeman, B. (2007). *Public Values and Public Interest: Counter - balancing Economic Individualism (Public Management and Change)*. Washington D.C.: Georgetown University.
- Dahl, R. A. (1986). *Democracy, Liberty, and Equality*. Oslo: Norwegian University Press.
- Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. (2015). *The New Public Service: Serving, Not Steering* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Handy, C. B. (1991). *Gods of Management* (3rd ed.). Great Britain: Business Books.
- Hofstede, G. H. (1987). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Beverly Hills: Sage Pub.
- Holden, J. (2008). *Democratic Culture*. London: Magdalen House.
- Hood, C. (1991). "A Public Management for All Seasons. *Public Administration*, 69(Spring), 3-19.
- Jittaruttha, C. (2015). Democratic Culture and Thai Societal Development: Cultural Values and Conflict Perspective on Inequality. *Proceedings*, paper presented to the 19th International Academic Conference (IIES 2015). Florence, Italy. September 16-19, pp. 346-366.

- Lewis, C. W. & Gilman, S. C. (2005). *The Ethics Challenge in Public Service* (2nd ed.). San Francisco: Jossey Bass.
- Lipset, S. M. (1988). *Democracy in Developing Countries*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Morgan, G. (1986). *Images of Organization*. California: Sage Publications.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2000). *Building Public Trust, Ethics Measures in OECD Countries*. Public Management Policy Brief no. 7 Paris, Sept.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2004). *OECD Principles of Corporate Governance*. Paris: OECD Publications Service.
- Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2004). *Public Management Reform: A Comparative Analysis* (2nd ed.). Oxford: Oxford University.
- Putnam, R. D. (1973). *The Beliefs of Politicians: Ideology, Conflict and Democracy in Britain and Italy*. New Haven: Yale University Press.
- Putnam, R. D. (2002). *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding Governance*. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.
- Riggs, F. W. (1966). *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press.
- Shafritz, J. M. & Ott, J. S. (1992). *Classics of Organization Theory* (3rd ed.). Belmont, Cal: Wadsworth.
- Triandis, H. C. (1955). *Individualism and Collectivism*. Boulder: Westview.
- Welzel, C. & Inglehart, R. (2008). The Role of Ordinary People in Democratization. *Journal of Democracy*, 19, 126-40.
- Zaufanie, S. P. (1998). *Trust: A Sociological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.